

kább virágzott a XIX. században. 1850 körül számos tőkés vállalkozás jön létre tutajozásra. Gyergyóból évente 6000-8000 darab tutajt úsztattak le. A Remetéről, Csomafalváról indított tutajokat Lippa, Zám, Arad, Soborsin, Szeged környékén adták el. A XIX. század végén a tutajozás másik iránya is kialakul. Tölgyesről román, magyar, görög, török, zsidó kereskedők a Kis-Beszterce, Szeret folyó felhasználásával évi 6000-8000 darab tutajt úsztattak le Galacra, Brailára.

A besztercei tutajok mellékterhei közt a fűrészeken vágott deszka és a borszéki víz is szerepel. Borvizet évente átlag 2 000 000 üveggel szállítottak a moldvai városokba, Bukovinába és Dobrudzsába.

Mint láttuk, a XIX. század végén a Gyergyói-medence minden községében létrejön egy-két fűrészüzem, amelyek a közbirtokosságok, községek és magánosok erdeinek kihasználására alapozzák tevékenységüket. A tőkés vállalkozások nincsenek tekintettel az erdőgazdálkodás ésszerűsítésére, a legegységibb jogszokásokat is megszegik. Nem kitermelik, hanem kiirtják az erdőt. Kiterjedt hegyoldalak válnak rövid idő alatt kopárrá.

Az üzemeket az ideiglenesség, átmenetiség jellemzi. Egyetlen követelmény, hogy a termelés idejére legyenek üzemképesek. Példa erre a szentmiklósi Erdőipar R.T. Ennek üzemét a Lóhavas és Lapos erdőségek kitermelése (1912—1928) után azonnal leszerelik. Erre a sorsra jut az üzemtől a Lóhavasig vezető iparvasút és a hozzá csatlakozó györgypatak—laposi drótkötélpálya is, holott ezeket a berendezéseket erdészeti és turisztikai célra továbbra is föl lehetett volna használni. A kisebb-nagyobb fűrésztelepek egyébként egyre-másra megszűntek, majd újrალétesültek.

A felszabadulás új korszakot nyit a gyergyói erdőgazdálkodás és faipar történetében. Elkészülnek az üzemtervek, és megkezdődik az újraerdősítés. Az eltelt harminc év alatt a letarolt erdők helyén újak nőttek, és ma ismét jelentős mennyiségű fa kitermelése vált lehetővé.

Az államosítás után új arculatot öltenek a fűrészüzemek; a kisebbeket összevonják, a megmaradókat modern gépekkel szerelik fel. Gépesítik a fa kitermelését és szállítását. A dolgozók munkakörülményei gyökeresen megváltoznak.

Évek múltán új fafeldolgozó üzemek jönnek létre, a galócási kombinát, a szentmiklósi és ditrói bútorgyár. A meglévő fűrészüzemek mellett is bútorgyártó részlegeket hoznak létre; ez lehetővé teszi a fa magas fokú ipari hasznosítását. Míg a múltban a gyergyói fa jórészt félkészáru formájában jutott a piacra, addig ma a világkereskedelemben is keresettek e vidék faipari termékei.

Az utóbbi negyedszázadban átalakult a vidék gazdasági arculata. A faipar mellé élelmiszer- és textilipari üzemek (tejporgyár, lenáztató és -fonoda) épülnek, újabban pedig meghonosodott a vasipar, a gépgyártás is. Ugyanakkor a hagyományos vendéglátóipar több létesítménnyel — campingekkel, szállodákkal, fürdőmedencékkel, üdülővillákkal — bővült.

Ismeretes, hogy az elmúlt évben 2010-ig terjedő korszerű, átfogó erdőgazdálkodási országos távlati tervet dolgoztak ki és fogadtak el. Ez a terv biztosítja a gyergyói rengetegek védelmét, ésszerű kitermelését és újraültetését, bizvást mondhatjuk hát, hogy ha az erdő eddig jelentős szerepet töltött be a vidék gazdasági életében, fontossága megmarad a jövőben is.

Tarisznyás Márton

Munkásmagatartás és életmód

Felmérés a gyergyószentmiklósi bútorszövetgyárban

A Gyergyói-medence az ország fejlettebb tájegységeihez viszonyítva még a felszabadulást követő egy-két évtizedben is iparilag fejletlen volt. A viszonylagos elmaradottság az emberek életében abban is megnyilvánult, hogy kenyérkereset végett el kellett menniük otthonról. A férfiak főleg a fa- és építőiparba, a nők régebben szolgálni jártak, majd idénymunkára a tengerpartra. A női munkaerő helyben való foglalkoztatását segítette elő az 1972-ben indult gyergyószentmiklósi bútorszövetgyár, amely nemcsak munkahelyet, hanem szakmát is biztosított. Ma mindössze 218 segédmunkás dolgozik a gyárban. A képeztést szakiskolákban, tanfolyamokon és munkahelyen végezték.

A gyár a munkások döntő többségét közvetlenül az általános iskola elvégzése után küldötte szakképesítésre; induláskor az átlagéletkor 19 év volt, ma 21. A munkások a városból és a környező falvakból (Remete, Szárhegy, Újfalú, Alfalu, Csomafalva) kerültek ki, ma 588-an ingáznak. Az üzem fiatal munkásrétege társadalmi és területi mozgás révén alakult ki, s így a beilleszkedés összetett problémájával áll szemben. Felmérésem célja megvizsgálni, mennyire sikerült alkalmazkodnia az új foglalkozáshoz és életmódhoz, és hogyan viszonyul a munkához, amely lényegében meghatározza a társadalomban elfoglalt helyzetét.

A munkássá válás

A munkássá válásnak (mint foglalkozási pályán való elhelyezkedésnek) két módzata van: egyénileg kialakított és követett tudatos pályaválasztás, vagy a kínálkozó körülmények és lehetőségek elfogadása, a sorsszerű „belekerülés” útja. Gyergyóban éppen az ipar fejletlensége miatt az első módozatnak gyerekek a hagyományai és követői. A felmérésben szereplő munkások az általános iskola elvégzése előtt a jelenlegitől különböző szakmára készültek, más foglalkozásaikat szerettek volna lenni. Az óhajtott pályák között (gyakorisági sorrendben) a következők fordulnak elő: pedagógus, „diplomás”, kereskedelmi alkalmazott, fodrász, egészségügyi, varrónő, telefonos.

Nem véletlen, hogy óhajukban ezek a foglalkozások szerepelnek, mert:

1. Mások nem is nagyon szerepelhetnek. Gyergyó viszonylagos elmaradottságából következően lakói közvetlen környezetükből a mezőgazdasági és erdei munkát, vagy az „ürinak” vélt, az emberekkel foglalkozó, embereket kiszolgáló, nem pizkos és erő kifejtést nem igénylő, előbb felsorolt foglalkozásokat mint eszményeket ismerhették. A mezei munkát azonban a fiatalok egy része nem vállalja. Pályaválasztási óhajuk a felemelkedés szándékát is tartalmazza, de nem azt a fokot — a gyári munkását —, amely számukra legkönnyebben elérhető volt, és amivé váltak is.

2. Tudatukban a társadalmi előrehaladás korlátlan lehetőségként élt, diplomások szerettek volna lenni, de nem határozták meg pontosan, mik is legyenek ezen belül. Csak annyit tudtak, hogy ehhez egyetemre kell menni.

A gyermekkorban óhajtott foglalkozástól a jelenlegi nagyrészt szakmunkás státusig való eljutásnak három variánsa van.

a) Több mint felük megpróbált elérni a kívánt pályára, felvételi vizsgára jelentkezett, de sikertelenül. A kudarc után családja és maga is tanácsstalan maradt: hol helyezkedjen el, mit kezdjen magával? Több lehetőségre gondoltak, több lehetőség is volt, de olyan és akkor kínálkozó, amely iskolázás útján, a családi otthon közelében munkahelyet nyújt, csak egy volt: a gyár. S így a szövöde szervezte szakoktatásra iratkoztak fel, vagy később, munkahelyen tanultak szakmát. Ebben az esetben a vizsga sikertelensége üzemi beilleszkedésüket akkor zavarja, ha a kívánt foglalkozás a jelenleginél magasabb iskolai végzettséget követel (például orvos, tanár, óvónő, ápolónő). Konkrétan a beosztással való elégedetlenségben jelentkeznek, főleg a városi lányoknál.

b) A felmérésben szereplő munkások egyharmada már az általános iskola elvégzésekor lemondott az eszményinek vélt foglalkozásról, anyagi vagy családi okokra hivatkozva. Valószínűleg azért, mert az épülő gyár közelebb és könnyebben elérhető lehetőséget kínált. Ezek a munkások úgy érzik, hogy jelenlegi munkahelyük választásával életük nagyjából rendeződött; a gyár keretében és a gyár segítségével próbálnak előrehaladni.

c) Az átlagéletkornál 5-10 évvel idősebb munkások jelenlegi munkahelye és foglalkozása általában legalább a második. Ez a pályakorrekciós csoport azelőtt ott helyezkedett el, ahol az akkori körülmények között lehetett: fonodában, varrodában, lenfeldolgozóban, a férfiak építkezésen és öntődében. Az új munkahely, ha nem is mindig jobb, de könnyebb, és nagyobb kereseti lehetőséget kínált, ami kedvezően befolyásolta a dolgozók kezdeti beilleszkedését.

A gyár szívesebben alkalmaz 19-25 év közötti lányokat és asszonyokat, akik teljesítőképességük csúcán állnak. A munkásnők között kevés olyan van, aki negyvenéves kora után, az mtsz-ból vagy a háztartásból kilépve, első ízben állt munkába. A gyári munkához való alkalmazkodás, a munkásságba való beilleszkedés nekik a legnehézkesebb.

A munkássá válás útjainak különbözősége csak a beilleszkedés kezdetén megmutató eltéréseket magyarázza meg. Az eltéréseknél lényegesebb a közös vonás. Mégpedig az, hogy az emberek a munkásstátus elérésében a társadalom, pon-

tosabban a közvetlen környezetük mutatta lehetséges megoldást választották, így kerültek a gyárba. Az iparilag fejlődő vidékek kialakuló munkásrétegét ez általában jellemzi, legtöbb esetben a társadalom nyújtotta lehetőséget választják. A nem tudatosan választott és alakított életútból azonban sok esetben a munkásoknak saját helyzetükhöz való viszonyulása lényegében jellemzi alaphozzáállásukat („ez van, ezt kell szeretni“; „most már szeretem, jól van így, ahogy van“). Viszonyulásuk változó állapotot jellemez, az első generációjú, területileg és társadalmilag mobilis gyári munkásokét.

Az egyének szintjéről — belülről nézve — ugyanis mi történt? A Gyergyói-medencében az említett elmaradottság folytán az iparosítás előtt hagyományos parasztszaládok éltek, amelyek a családon belül jelölték ki és biztosították gyermekeik helyét. A fiúk többnyire a gazdaságban maradtak, vagy időlegesen másfelé mentek dolgozni, a leányok a férjhezmenésig otthon éltek, esetleg szolgáltak. Az utóbbi évtizedek társadalmi és gazdasági átalakulásai következtében a falusi családok nem tudták a hagyományos módon biztosítani gyermekeik helyét. Ugyanakkor gyakorlatilag követhető biztos utat sem tudtak minden esetben megjelölni, mert nem ismerték eléggé a lehetőségeket. Egyet tudtak: gyermekeik sorsát csupán a családon kívül képesek megoldani. Ehhez az ifjúnak szakmát kell tanulnia, s munkát szükséges vállalnia. A beindult szövdének éppen az a jelentősége, hogy ezt a problémát segítette megoldani.

A munkássá válás — társadalmi osztályba való beilleszkedés

Hogy a Gyergyói-medence új dolgozó rétege mennyire azonosult a munkásosztállyal, s hogy e folyamat során milyen fokozatok és típusok alakultak ki, ezt a munkahelyhez való alkalmazkodás (elégedettség) és a munka iránti viszonyulás révén mutatom be.

Az új munkásréteg nagyrészt falusi, paraszti értékrendet hozott magával. A parasztság életében központi helyen a nehéz testi munka állt. Ennek az osztálynak életfelfogása munkacentrikus volt, a megélhetés kényszerítette erre. E kényszerűség erkölcsi értéként épült be értékrendjükbe; a becsület, szorgalmas, nehéz és keserves munka volt életük vezérlő elve és elégtétele is. Ettől a viszonyulástól hosszú út vezet az új típusú munkásmagatartásig, amelyben a munka az emberi lényeg kiteljesedését jelenti. A magatartás átalakulási folyamatának egy-egy állomását képviselik a gyergyói szövdé munkásai.

Felmérésem során azt tapasztaltam, hogy az üzem dolgozóinak beilleszkedését, magatartásuk és életmódjuk kialakulását elsősorban jelenlegi családi helyzetük és környezetük befolyásolja, csak ezután társadalmi eredetű. Az azonosulási folyamat nyomán különböző beállítottágok és típusok alakulnak ki. A munkássá válás első fokát a munkásosztályba újonnan került falusiak alkotják, akiknek többsége lakóhelyük és mellékmunkájuk folytán még a mezőgazdasághoz kötődik, naponta ingázik. A bütorszövetgyár munkástömegének jellegzetes típusa a szüleivel lakó, ingázó lány. Ez a típus azonban nem állandósult, mert a lányok kezdtek férjhez menni, s megjelent az ingázó munkásasszony, akinek megváltozott az életmódja, felfogása, s külön típust alkot.

A munkássággal való azonosulás második állomása a városba költözés; 200 lány lakik albérletben, akik helyzetüknél fogva külön csoportot alkotnak. Velük párhuzamosan jelenik meg az albérletben lakó, beköltözött munkáscsalád. (Üzemi szálláson kevesen laknak.) A beilleszkedés legmagasabb fokát a városi, munkásszármazású, képzett dolgozóknál találtam. Az első két jellegnek, az ingázó lányoknak és asszonyoknak van szám szerint jelentősége, ezek jellemzik a bütorszövetgyár mai munkásait, a többiek mint az azonosulás más fokozataiban található típusok kerültek be tanulmányomba.

Ingázó munkáslányok

A munkáslányok zömének a gyár az első munkahelye, és a textilszakma (szövő, csévéelő, felvető, fűző) első foglalkozása. Ez a típus a legjobb családi helyzetben levő. Otthon a szüleivel lakik, a háztartási munkák java részét édesanyja végzi, és a háztartási költségeket főleg a szülők állják azért, hogy a lány keresete a kelengyét gyarapítsa. A család most van a legjobb anyagi helyzetben, mert a gyermekek már felnőttek, keresnek. Legfeljebb egy eltartott van családonként, és a szülők is még keresők, 40-50 év közöttiek. A családra már nem hárul a házipítés

megfeszítő terhe, mert a magukét javarészt felépítették, a modernebb háztartási eszközöket is nagyrészt beszerették. Tehát a család az ingázó munkáslányoknak otthon, lakóhelyet, erkölcsi és anyagi támaszt nyújt (természetesen a kötöttségekkel együtt). A lányok érzékelik is ezt a helyzetet; üzemi szinten a végzett munkával és munkahelyükkel a lelegedetettebb réteget alkotják.

Az elégedettség forrásai között ennél a típusnál nagy súllyal szerepel a munka tartalma és jellege („Szép dolog szép anyagokat szőni”; „Tiszta munka”; „Szeretem a beosztásom”). Második helyen a munka körülményei állanak („Ha jól mennek a gépek”; „Szeretem a munkatársakat”). A javadalmazással mint munkájuk egyik eredményével általában elégedettek. Elégedettségük tényleges alapja egyrészt, hogy a szövönök havonta 2000 lejt is megkereshetnek, másrészt, hogy családi helyzetük folytán anyagilag a legkevésbé kötöttek, létüknek nem kényszerű és egyedüli forrása a gyárban végzett munka. Munkájukat könnyűnek ítélik, fiatalok, ebben az életkorban a legnagyobb a teljesítőképességük. Az elégedetlenség forrásai között nem szerepel sem a munka tartalma, sem a munka javadalmazása, csak az ingázás nehézségei és a termelési zavarok („Rosszul van felvetve a henger, szakad a szál” stb.).

A kérdésekre válaszolva (az elégedettség okai; hogyan került a gyárba; gondolt-e arra, hogy elmenjen az üzemből?) a lányok kijelentik, hogy munkájukat szeretik, munkahelyükkel elégedettek. A „szeretet” azonban nem annyira a munka tartalmi lényegével való azonosulást jelenti, mint inkább alkalmazkodást a helyzethez. Válaszukhoz társul legtöbbször a „Most már”, a „Megszoktam”, a „Mindig csak ezt csináltam” kijelentése. A munkáslányok ebben a tekintetben reálisan mérik fel helyzetüket, és tudják, hogy jobbra most nincs lehetőségük. (Ki is jelentik, nem hinnék, hogy a közelben lenne jobb munkahely.) Ahhoz, hogy változtassanak helyzetükön, el kellene menniük otthonról, idegenben újra az alkalmazkodás várna rájuk. Mivel fiatalok (és „Előttük az élet”), a munkahelyen felmerülő nehézségeket, kielégületlenséget az előrehaladás lehetőségének tudatával enyhítik. Sőt, van olyan érzésük is, hogy szüleikhez és az utánuk végzőkhöz viszonyítva szerencsés helyzetben vannak.

A munkavégzés indoklásánál („Miért dolgozik?”) és ebből következően a munka érdemének értékelésénél első helyen szerepel a paraszti, falusi környezetből való elkerülés („Elgondolhatatlan, hogy otthon üljek, és várjam a kész”; „Csak nem ülhetek otthon a szüleim nyakán”; „Otthon nincs, amit csinálni”), és a foglalkoztatási biztonság („Tudom, hogy van munkahelyem”; „Legyen egy szakma a kezemben”). Második helyen bizonyos anyagi javak megszerzése áll („Gyűjtünk bútorra, kelengyére”; „Szükségem van pénzre, férjhez kell menjek”). A harmadik helyet az erkölcsi motiválás foglalja el („Nem szeretek munka nélkül ülni”; „A mai társadalomban nem lehet munka nélkül élni”). Tehát az ingázó lányok a munkát eszköznek tekintik, amelynek segítségével elérhetnek bizonyos célokat: szakmát tanulhatnak, ipari munkássá válhatnak, felszámolhatják a szülőktől való teljes anyagi függőséget, emberileg, társadalmilag emelkedhetnek. A munkássá válás első lépcsőjét tükrözi ez a motiválás. Minthogy közvetlen kitűzött céljaikat el is érik, napi ingázásuknak, küszködésüknek látják konkrét eredményét (a megszótt szép anyagokon kívül a kelengyét), munkájuk közvetlen érzékelhető értelmet kap. A munkavállalás nyomán a társadalom teljes értékűvé vált tagjainak érzik magukat, ami erkölcsi elégtételt jelent számukra.

Összefoglalva: a lányok nagyobb nehézség nélkül illeszkednek be a munkába, többek közt kedvező családi környezetük folytán. Jó közérzetük kialakulását elősegíti az, hogy elég jól keresnek, és jövedelmüket nagyrészt magukra költethetik. A munka nem jelent megterhelést számukra, mert otthon nincsenek gondjaik, egyáltalán nem vagy keveset kell dolgozniuk. Életmódjukban nem folytatják a paraszti hagyományokat, a munkásosztály tagjainak szeretnének megmaradni. Főleg a munkássá válás pozitívumait érzékelik, helyzetükhöz kezdetlegesen viszonyulnak.

Városi lányok

A falusi ingázó lányokhoz viszonyítva a városi és munkás származású lányok magatartását két, helyzetükből adódó konkrét tény különbözteti meg. Először: a városi munkáslányok többsége esetlegesen, „jobb híján” tanulta ezt a szakmát: munkásvoltuk számukra nem jelent előrehaladást. Másodsor: munkavállalásuknak nincs meg a közvetlen kielégülést nyújtó kelengyeszerzés célja, minthogy városban a hozomány már nem olyan nagy ügy, a fiatalok részletre vásárolnak bútort, házat építenek. Hagyományokkal rendelkező munkáslétük tágabb látókörűvé, helyzetükkel szemben kritikusabbá, igényesebbé teszi őket. Képességeiket összehasonlítják a

végzett munkával, és az előbbi magasabb szintűnek ítélik. Az elégedettség forrásai közt a jövedelem fontos helyen szerepel, és az előbbi csoporthoz viszonyítva nagyobb súllyal jelenik meg a társadalmi elismerés. A munka tartalmi elemei csak igényként jelennek meg. Sokan elégedetlenek a beosztással, és a kezdő vállalat termelési nehézségei okozta bosszúságukat nem rejtik véka alá. A munka számukra is eszköz a létfenntartáshoz, anyagi javak megszerzéséhez és arra is, hogy a társadalom hasznos tagjai legyenek. Minthogy a városi és munkáséletbe beleszülettek, központi problémájuk az ezen a léten belül való előrehaladás: segéd-mesterek, technikusok szeretnének lenni.

Albérletben lakó falusi lányok

Ezek a lányok olyan helységekből kerültek a városba, ahonnan nehéz ingázní. Helyzetük rosszabb az ingázó lányokénál részben kedvezőtlen anyagi feltételeik, részben a városban való idegenségük miatt. Tapasztalhatták ugyanis, hogy bár a falusi család befolyása gyermekeire csökkent, de a hagyományörzés folytán ellenőrzí őket, s ezáltal életüknek keretet, védelmet nyújt. Az albérletben lakó lányok ezt nélkülözik. Ezért jelentkezik náluk a legnagyobb súllyal a munkával való elégedettség forrásai között a munkatársak szeretete. Ők valóban általuk kötődnek a gyárhoz, a vidékhez, esetleg leendő élettársukhoz is. A munka érdemének értékelésekor az otthonról történt elkerülés nem jelentkezik pozitív értéként. Helyette a szakmaszerzés és a munkahely mint az új körülmények között való megélhetés eszköze szerepel. Munkavállalásuk közvetlen hasznát a létfenntartásukhoz szükséges anyagi javak megszerzésében látják. De nem szereztek olyan könnyen, mint az ingázó lányok, hanem — amint ők állítják — az ételen spórolva vagy szigorú beosztással élve. A munkát ők sem érzik megterhelésnek, ők is fiatalok. Előrehaladásukat a gyáron belül, tanulás, továbbképzés révén képzelik el. Magatartásukat a megmaradás, a stabilitás, a letelepülés vágya vezérli. Helyzetük másrészt átmeneti. Ők is férjhez készülnek, s remélik, hogy akkor lakásproblémájuk is megoldódik. További beilleszkedésüket segítheti, ha a leendő férj oldalán olyan biztonsgót nyerhetnek, amelynek révén kialakulhat a magasabb rendű, aktívabb munkásmagatartás.

Ingázó asszonyok

Az induláskor szám szerint kevés asszony dolgozott a gyárban. Idő teltével a lányok férjhez mentek, többnyire ugyancsak ingázó fiúhoz. A kezdeti, családon belüli „kényeztetés“ megszűnt. Önálló asszonyok lettek, és ezzel együtt szaporodtak gondjaik. A munkához és munkahelyhez való viszonyu módosult, hiszen megváltozott életmódjuk. Feladatukörük a háztartási műszakkal szaporodott. Beilleszkedésük lelassult, ami elsősorban a továbbtanulásról mint előrehaladási lehetőségről való lemondással járt. Ezzel a lemondással párhuzamosan alakult ki az az érzetük, hogy képességeik magasabbak, mint amilyent mostani munkájuk igényel.

Az otthoni munka gyarapodása nyomán már nem olyan könnyű helytállni a munkahelyen, mint lány korukban. Az idő értékesebbé vált számukra. Ezek alapján a munkával való elégedettség forrását a jó munkafeltételek jelenítik meg elsősorban. Tehát ha már ingáznak, és nyolc órát itt töltenek, akkor legalább menjenek jól a gépek, legyen megfelelő a nyersanyag, ne szakadjanak a szálak, hogy tudjanak termelni, mert ettől függ jövedelmük és megbecsülésük is. A munkafeltételek után az elégedettség okát a szakma szeretetében, feladatuk könnyűségében és a kollégák kedvelésében jelölik meg. A munka jellegére vonatkozó igényük az elégedettség okai között szerepel, és ez nem meglepő. A munkát néhányan nehezőnek, sok figyelmet követelőnek, bonyolultnak látják. És fárasztónak, attól függően, hogy melyik műszakban dolgoztak, hiszen még otthon is dolgozniuk kell. Az elégedetlenség skálája a munkásasszonyoknál a legszélesebb; nehéz az ingázás, sokat kell gyalogolni a buszmegállóhoz.

A munka érdemének értékelése náluk más skálán mozog, mint a fiatal lányok esetében. Egy részük határozottan kijelenti, hogy bizonyos anyagi javak megszerzéséért dolgozik, ami legtöbb esetben a ház építése, elkészítése és berendezése. Más részük általánosan fogalmaz, a munkát mint az élet fenntartásának forrását jelöli („Dolgozzon az ember, érezze, hogy saját munkája után élhet“; „Azért dolgozunk, hogy meg tudjunk élni“). Minthogy a falusi családok nagy része lakása berendezésén buzgólkodik, a munkahely értékét is azon mérik le, hogy jövedelmükből mit tudtak megvásárolni: mosógépet, bútort, tévét, rádiót, hűtőszekrényt.

Az ingázó munkáscsaládok magatartását az a vágy vezérli, hogy elérjék a környezetükben mércének tekintett anyagi szintet, és létüket azon a szinten stabilizálják. Életük értelmét a gyermekek nevelésében, a családban látják, a munkát is mint e célok megvalósítási eszközt értékelik. A munkában, minthogy az a mostani megélhetési szintjüknek és az anyagi javak megszerzésének forrása, helytállnak, fegyvelmezettek. Noha a munkabajjárásban nehézségeik vannak, vállalják az adott helyzetet a gondokkal együtt, mert jobb megoldásra nincs lehetőségük.

A faluról származó munkásasszonyok — szám szerint kevés — csoportjának, amely negyvenéves kora után állt át az ingázó életmódra, egyes tagjai a munkát megterhelőnek érzik. Már nem fiatalok, s az otthoni házi és nemritkán mezei munka, az ingázás megerőltetést jelent számukra. Az anyagi javadalmozás sem szerez nagyobb elégtételt, mert többnyire segédmunkások, és javadalmozásuk alacsonyabb. Mégis a munkavállalással (amit gyakran helyzetük kényszerének érznek) anyagi helyzetük javult, s egyes célokat (gyermekük taníttatását) elérnek, ami bizonyos fokú megelégedéssel tölti el őket.

Városi munkásszármazású asszonyok

A városi származású asszonyok többnyire saját lakásban, az anyóssal vagy a szülőkkel együtt laknak, férjük legtöbb esetben szintén szakmunkás. Munkásmagatartásuk kialakultabb, ők tapasztaltabbak, ismerik a környék munkalehetőségeit és munkahelyi sajátosságait. Helyzetüket ezekhez viszonyítva mérlegelik. Az elégedettség forrásait így a munkahely más lehetőségekhez viszonyított előnyeiben és hátrányaiban jelölik meg („Női munka“; „Messze van“; „Váltásban kell dolgozni“). Őket már nem elégtíti ki a foglalkoztatottság biztonsága, sem a jó emberi környezet, mert rokonaik, ismerőseik révén mindezt az üzemen kívül is megkapják. Helyettük előtérbe kerül a munka anyagi és erkölcsi értékelésének igénye (előléptetés, kategóriavizsga, a javadalmozás növelése). Gyermeknevelési és háztartási gondjaik éppúgy lekötik őket, mint az ingázó asszonyokat, helyzetük mégis könnyebb, mert a városi közszolgáltatások előnyeit élvezhetik (étkezde, napközi otthon stb.). Nem csupán az anyagi javak megszerzésének, a fogyasztásnak élnek, hanem időt szakítanak a munkán kívüli életre, a szórakozásra és művelődésre is, ami növeli látókörüket, és elősegíti a magasabb rendű, aktívabb munkásmagatartás kialakulását. A munka érdemét ők is eszköz voltában látják: a létfenntartást és a művelődést, a szórakozást biztosítja. A munkásságon belül helyzetüket véglegesnek érzik, családjuknak és gyermekeiknek élnek. Noha ez a réteg szám szerint kicsi, jelenlétét lényegesnek tartom, mert életmódját és magatartását a többi csoport példaképnek tartja, és követi.

Következtetés

Az üzem alkalmazottai közül a munkahellyel való azonosulás legmagasabb fokán az ingázó lányok helyezkednek el, akik nemcsak a munka körülményeiben, javadalmozásában találnak örömet, hanem az általuk végzett tevékenység jellegében és tartalmában is. Ehhez a következtetéshez két magyarázat szükséges: 1. miért csak ilyen fokú azonosulást találunk?; 2. miért éppen a munkáslányok körében? Az első kérdésre a választ a Gyergyói-medence gazdasági-társadalmi múltja és jelene adja. Valaha itt a fa- és kisebb mértékben a bányaipar inkább férfiakat foglalkoztatott, a nők munkavállalása egy nemzedékkel lemaradt. A szövöde munkásnői fiatal nemzedéket képviselnek, tehát még nem alakulhatott ki az azonosulás magasabb fokát jelentő munkásöntudat, amely például a vállalaton belüli döntést, a vezetésben való részvételt és a beleszólást igényelné. A lányoknak előbb meg kellett szokniuk az iparszerű termelést, munkafegyelmet, el kellett sajátítaniuk a betöltött munkakörhöz szükséges ismereteket. Néhány év még nem elég ahhoz, hogy felülemelkedjenek a beilleszkedés közvetlen nehézségein, megtanulják munkájuk társadalmi hasznosságát értékelni és a munka emberi teljességet jelentő alkotó örömét felfedezni.

A dolgozók munkahelyi azonosulását a gyár indulási nehézségei is akadályozták. Az anyagellátás hiányosságai, a gyenge minőségű nyersanyag, a gépek hibásodása miatt nem mindig tudták a tervet teljesíteni, kevesebb javadalmozást kaptak, ami csökkentette az üzemen belüli jó közérzetet, és növelte a fluktuációt. Az üzem inkább jó erőben levő fiatal munkásokat alkalmazott, hogy ezáltal is növelje termelékenységét, de éppen emiatt veszteségek is érték. Mint láttuk, a falusi lányok otthon jó körülmények között vannak, anyagilag nem olyan nagyon

kötötték a gyárhoz, ha alkalmazkodásuk nagyobb megerőltetést igényelt, könnyen otthagyták a gyárat.

A második kérdést a családi állapot megváltozása magyarázza. Az azonosulás mutatói gyengébbek férjhezmenés után, mert az asszonyok életét már inkább a családi élet gondjai, mint a gyár problémái töltik ki. Ezen az általános asszonyi hozzáálláson kívül a visszaesést az üzem sajátos viszonyai is magyarázzák. A vezetőség az indulással párhuzamosan nem gondoskodott szociális létesítményekről, amelyek segíthetnének az asszonyoknak a gyermeknevelésben, háztartási munkákban. Itt megint a vezetőség termelékenységének törekvése került szembe a dolgozók beilleszkedési és megmaradási feltételeivel. Az induláskor előszeretettel alkalmazott lányok egy része férjhez ment, s a gyermeknevelést csak úgy tudja megoldani, ha otthon marad. A munkaeerőt pótolni kell, ami gondokat és költségeket okoz a gyárnak, az új munkások pedig kezdik előlről az azonosulást.

Kósa-Szánthó Vilma

Borvizek, gázömlések, gyógylápok, hévizek

Gyergyó nem úgy él a köztudatban, mint fürdővidék. Mindenki tud ugyan Borszékéről és a Gyilkos-tóról, némelyek Hévízről vagy Marosfőről is, hogy azonban a medence altalaja, vizei, levegője is bővelkedik a gyógytényezőkben, azt kevesen ismerték föl. Még szakkörökben is. Ebből (s másból) is fakad e tényezők hasznosításának kezdetleges foka. Balneológiai szempontból Gyergyó még jobbra „szűzföld“, melynek csupán a „fölfedezésén“ jutottunk túl. Hogy azonban a fölmérés milyen gazdagságot jelez, azt — úgy véljük — jól tükrözi az alábbi tanulmány, amely szerkentőül és egyúttal alapul is kíván szolgálni a további kutatáshoz és fejlesztéshez.

A geológus találón nevezte a marosfői lekoppott tönkfelszint „küszöbnek“. Innen lépünk be a csermelynyi Marossal a tágas Gyergyói-medencébe. A hegyekből lefutó patakoktól folyóvá duzzasztott Maros kiterjedt árteret alkotva folyik Remetéig. Ettől északra a völgy összeszűkül, és csak a Maroshévízi-medencében szélesedik ki újra a völgyisk. A Maros végül is Gyergyó vidékéről a Kelemen- és a Görgényi-havasok közé vágott szűk szurdokvölgyben távozik az Erdélyi-medence felé.

A Gyergyói-medencét változatos geológiai összetételű hegykeret övezi: nyugaton és északon a fiatal vulkáni eredetű Kelemen—Görgényi hegyvonulat, keleten a kristályos, valamint idős eruptív alkáli kőzetekből álló Gyergyói-havasok s a Nagybagmász mészkővonulata. A Maros síkjáról a havasok felé hatalmas hordalék-kúpok alkotják az átmenetet. A legkiterjedtebb hordalékkúpra, melyet a Békény-patak rakott le, települt a vidék gazdasági és művelődési központja, Szentmiklós.

A medencét nagyrészt vulkáni eredetű üledékek töltik ki, melyekre a Maros terítette szét hordalékát. A vidék vonzóerejét természeti szépségekben rendkívül gazdag hegyvidéki tájainak és különösképpen változatos természetes gyógytényezőinek, borvizeinek, mofettáinak és hévizeinek köszönheti, melyek a Kelemen—Görgényi hegyvonulathoz kapcsolódó vulkáni utóműködések termékei. Legjellegzetesebb megnyilvánulási formáik a Gyergyói-medencében a gázömlések és a gyegegyén ásványos borvizek. A Kelemen-havasok posztvulkanizmusának hatására jött létre a Borszéki- és a Bélbóri-medence híres borvízkincse.

A két hegység érintkezésének előterében pedig ugyancsak a vulkanizmussal kapcsolatosan nitrogénban gazdag gázömlések és termálvizek törnek fel a Hévízi-medencében.

A Maros mentét Vaslábtól Hévizig követik a gázömlések, amelyek a vidék egyik legfontosabb, még hasznosítatlan gyógytényezői. A vulkáni utóműködések végső fázisát alkotó gázemanációk felszínre jutását egy nagyméretű törésvonal befolyásolta, amelynek mentén megtörtént a medence „bezökkenése“. A legerősebb mofettikus megnyilvánulások a Maros vonalát követik.